

EDİTÖRDEN,

7 Mayıs 1986 günü siyah beyaz televizyon ekranında haber spikerinin verdiği vefat haberi: “Türk Edebiyatının önemli yazarlarından Haldun Taner, kaldırıldığı hastanede hayata veda etti. Yazarın, hikâyeleri, tiyatroları, kabare oyunları, fıkraları, makaleleri, gezi notları, yazı dizileri, çevirileri, radyo programları, senaryoları ve çeşitli araştırmaları, bulunmaktadır.” O gün İlkokul öğrencisiyken renklerden yoksun televizyon ekranından ilk defa duyduğum Haldun Taner ismi ve yazarın yaptığı çalışmalar beni çok etkilemişti.

Yüksek lisans tez konumun belirleme sürecinde ilk aklıma gelen isim Haldun Taner oldu. Hazırladığım tez ve bu çalışmalardan hareketle ölümünün 25. yılı anısına hazırlanan bu özel sayıya öncülük etmiş olmak, akademik hayatım boyunca yaşadığım en güzel duygudur.

Bu çalışmaya kıymetli yazılarıyla katılan değerli akademisyenlere, makalelerin hakem sürecinde desteklerini esirgemeyen sayın hocalarımıza ve bu çalışma imkânını bizlere sunan Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne teşekkür ederim.

1.1. HALDUN TANER'İN HAYATI

16 Mart 1915'te İstanbul'da doğdu. Babası Osmanlı Mebusan Meclisi'nde İstanbul milletvekili olarak görev yapan bir hukuk profesörüdür. Annesi, Seza Hanım Matbaa-i Amire'nin müdürü İsmail Hamid Bey'in kızı'dır. Beş yaşında babasını kaybeden Haldun Taner, annesinin yanında büyür. Taner, ilk olarak “İbtidai” adı verilen ilkökulu okur ve yaz tatillerini de büyükbabasının yanında geçirir.

Haldun Taner'in büyükbabası devrin önemli matbaalarından olan Hamid Matbaası'nın kurucusudur. Büyükbabasının yanında geçirdiği tatil günlerini çalışarak değerlendiren Taner, tatil günlerini geçirdiği matbaa ortamında önemli yazarlarla tanışma

fırsatı bulur. Bu yazarlardan Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Cevdet Kudret ve Ahmet Rasim bu yazarlardan birkaçıdır. Haldun Taner, matbaada geçirdiği bu yılları kendi için bulunmaz bir yaşam okulu olarak değerlendirir. Haldun Taner'in sonraki yıllarda edebiyata yönelmesinde bu matbaa ortamının önemli bir payı bulunmaktadır.

Haldun Taner ve annesinin herhangi bir geliri olmadığından dolayı, 1925'te "Hidemat-ı Vataniye" fonundan maaş bağlandı. 1923 yılında vatana hizmet edenlere veya şehit çocuklarına tanınan hakla, parasız olarak Galatasaray Lisesi'ne girdi. Orta öğrenimini burada tamamladı. Bu dönemde annesinden ve dedesinden edinmiş olduğu izlenimler yazarın edebi hayatına kaynak teşkil etti.

Taner, orta öğrenimini tamamladıktan sonra, 1935 yılında devlet tarafından yüksek öğrenimini tamamlaması için Almanya'nın Heidelberg Üniversitesi'ne gönderildi ve burada üç yıl kadar ekonomi ve siyasal bilgiler öğrenimi gördü. Taner, üniversitede yıllarında en fazla devlet hukuku, jeopolitik ve sosyal politikayla alakalı derslere ilgi gösterdi. 1938 yılında yakalandığı tüberküloz hastalığından dolayı, tahsilini yarıda bırakarak yurda döndü. Erenköy Sanatoryumu'na yatırıldı. Hastalığından dolayı ev ortamında beş yıl tedavi gördü. Bu tedavi sürecinde Taner'i teselli eden ve hayata bağlayan en önemli unsur edebiyat oldu.

Haldun Taner'in, hastalığı döneminde değer yargıları ve düşünce yapısı değişmiş, politik ve gazetecilik hevesinden vazgeçerek; edebiyatı ve felsefeyi yaşamında önemli bir mevkiye getirmiştir. Haldun Taner'e göre kendisini edebiyata ve yazmaya iten sebep can sıkıntısıdır.

Haldun Taner, önceki tahsilini yarıda bırakarak 1943 yılında Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Bu dönem içerisinde "Töhmət" adlı ilk hikâyesini 4 Ağustos 1946 yılında Yedigün dergisinde yayımlandı. Bu öğrenimini 1950 yılında tamamlayarak İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitenin sanat tarihi bölümünde asistanlığa başladı. 1952 yılında Tercüman gazetesinde kültür ve sanat içerikli yazılar yayınladı. Aynı yıl "Küçük Dergi'yi" çıkardı. Taner'in, ilk yazılarını yayınladığı ve altı sayı çıkan bu dergiye Adli Moran, Semih Tuğrul ve Adnan Berk gibi şahsiyetlerin önemli katkıları oldu.

1954 yılında sanat ve edebiyat meseleleri konusunda Gazetecilik Enstitüsü'nde dersler verdi. Aynı yıl içerisinde ilk eşi Leylâ Hanım'la evlendi.

1954 yılında "Oyun" adlı bir tiyatro dergisi çıkaran Haldun Taner, aynı yıl Yeşilçam'ın film şirketlerine senaryolar yazdı.

Haldun Taner, tiyatro türünün zorluğunu bu yıllarda daha fazla kabullendi. İlk tiyatro denemesi "Günün Adami" adlı eserinden sonra tiyatro türünün çok emek istediğini ve bu konuda yeterli bilgisinin olmadığını kabullendi. Bu eksikliklerini gidermek için çalışmalara başladı. 1954 yılında tiyatro dalında uzmanlığı öğrenmek için Viyana'ya gitti.

1954 yılında Viyana'ya giden Haldun Taner, Prof. Heinz Kinderman'ın yanında ihtisas yaptı. Josef Stadt Tiyatrosu'nda asistanlık yaparak amacına ulaştı. Viyana'da kaldığı sürede çok sayıda oyun seyretme imkânı buldu. Klasik tiyatro yanında epik tiyatro türüyle de yakından ilgilendi.

1956 yılında yurda döndü. 1957 yılından itibaren Edebiyat Fakültesi'nde emekli oluncaya kadar tiyatro dersleri verdi. Haldun Taner, 1976 yılında Demet Hanım'la ikinci evliliğini yaptı.

1957-1960 yılları arasındaki yazılarının bir kısmı "Devekuşuna Mektuplar" adıyla yayınlandı. Bu eser aynı zamanda Haldun Taner'in ilk fıkra kitabıdır.

Bu dönem içerisinde Sabri Esat Siyavuşgil'in, Haldun Taner üzerinde olumlu tesirleri kendini gösterir. Yazarın bu konudaki düşüncesi şu şekildedir: "1962'de Gen-Ar'da yaptığım ilk kabare denemesi, 1964'te Keşanlı Ali Destanı'nın ilk temsili hep Hoca'nın vukufllu, kapsamlı, geniş kültür birikimi, yorum ve değerlendirmeleri yazdığımı tutan Hoca'yı mahcup çıkarmamak için yazdıklarımı daha ciddi bir özeleştiri eleğinden geçirir olmuştum. Arada tanıştık. Daha doğrusu Hoca o yazarın aynı fakültedeki Sanat Tarihi asistanı olduğumu anladı. Bu dostluk ölümüne kadar sürdü, gördüğünüz gibi ölümden sonra da sürüyor." (Taner, 1978: 19)¹

1960 yılında Tercüman gazetesinde başyazar oldu. Sosyal ve siyasi ağırlıklı yazıları ancak bir yıl sürdürebildi. Gazeteden ayrılıp sanat çalışmalarına yöneldi.

¹ Taner, Haldun, (1978). "Sabri Esat Siyavuşgil", Varlık Dergisi, S.854, Kasım

1960 ihtilali sonrası görevinden alınan 147 hoca içerisinde yer aldı. Bir süre sonra eski görevine döndü.

Türkiye Tiyatro Yazları Derneği'nin kurucular heyetinde bulundu (1966) ve genç oyun yazarlarının yetişmesine yardımcı oldu. Milliyet gazetesinde, ölüncüye kadar sürdürdüğü pazar sohbetlerine başladı (1974). 1970'li yıllarda her yıl yurt içi ve yurt dışında konferanslar verdi. Avrupa'nın birçok ülkesini Türk Tiyatrosu hakkında bilgilendirdi. Yurt içinde birçok TV ve radyo programlarına katıldı.

Haldun Taner'in tarihimizi çok iyi bilmesi, yaşadığı dönemin toplumsal olaylarına ve kültürel yapısına tam anlamıyla vakıf olması bu doğrultuda doğru yorumlar yapmasını sağlamıştır. Haldun Taner, edebiyatımızda önemli bir yazar olarak kabul görmüştür. Bunun en önemli sebebi geniş bir kültürel birikime sahip olması ve bu kültürel birikimi en iyi şekilde kullanmasıdır. İşlenmemiş konuları güzel bir dille, bizim insanımızı ve toplumumuzu yansıtmak şeklinde ele almıştır.

Haldun Taner'in bu bakış açısıyla oluşturduğu eserler yurt içinde ve yurt dışında birçok ödüle layık görülmüştür. Bu ödüllerden bazıları şunlardır:

- “Şişhaneye Yağmur Yağtıyordu hikâyesi ile New York Herald Tribune Gazetesi'nin 1953 yılında düzenlediği yarışmada Türkiye birincisi seçildi.
- On İkiye Bir Var adlı kitabı 1955 yılı Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı.
- 1956 yılında en beğenilen hikâyeci seçildi.
- Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, 1971 yılında Tiyatro Ödülü'nü aldı.

Birçok alanda eser veren Haldun Taner'in bu meşakkatli hayatı, 7 Mayıs 1986 tarihinde aniden rahatsızlanarak kaldırıldığı Haydarpaşa Göğüs Hastanesi'nde ölümüyle son buldu. 9 Mayıs günü Teşvikiye Cami'nde kılınan namazdan sonra Küplüce Mezarlığı'na gömüldü.

1.2. HALDUN TANER'İN ESERLERİ

1.2.1. Hikâyeleri

Haldun Taner'in, Töhmüt adlı hikâyesi hariç, diğer hikâyeleri şu başlıklar altında toplanarak yayınlanmıştır.

Yaşasın Demokrası (1949), Tuş (1951), Şişhane'ye Yağmur Yağmıyordu (1953), On İkiye Bir Var (1954), Ay ışığında "Çalışkur" (1954), Konçınalar (1967), Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (1969), Yalıda Sabah (1983), Gülerek Ölmek (1971)

Haldun Taner'in, ilk hikâyesi "Töhmüt" bu kitaplar içerisinde yer almadığı gibi diğer basımlara da eklenmemiştir. Bu hikâyeye 4 Ağustos 1946 yılında "Yedigün" adlı dergide Haldun Yağcıoğlu ismiyle yayınlanmıştır.

Haldun Taner'in tanıttığımız hikâyeye kitaplarını oluşturan hikâyelerin kronolojik yazımları şöyledir:

1945	<i>Töhmüt, Yağlı Kapı, Heykël, Kooperatif</i>
1946	<i>Kaptanın Namusu, İş Güzar Bir Polis, Beatris Mavyam, Geçmiş Zaman Olur Ki..</i>
1947	<i>Dairede Islahat, Bir Kavak ve İnsanlar, Necmiye'nin Hatırı, Bir Çuval İncir</i>
1948	<i>Harikîliya, Sonsuza Kalmak, Yaşasın Demokrası, Sebati Bey'in İstanbul Seferi, Bir Motörde Dört Kişi</i>
1949	<i>Tuş, 45 Marka Sekşapil, Sahib-i Seyf ü Kalem, Neden Sonra</i>
1950	<i>Kızıl Saçlı Amazon, Şişhane'ye Yağmur Yağmıyordu, Ablam, Eller, Made In U.S.A, İstedüğün Şarkıyı Dinleyebilmek</i>
1951	<i>İki Komşu, 8 den 9 a Kadar, Kantar Katibi Ali Rıza Efendi, Fraulein Haubold'un Kedisi</i>
1952	<i>Fasarya, Atatürk Galatasaray'da, Eczanenin Akşam Müşterileri</i>
1953	<i>On İkiye Bir Var, İznikli Leylek, Bayanlar 00, Memeli Hayvanlar, Konçınalar</i>
1954	<i>Ay Işığında "Çalışkur", Artırma, Ayak</i>
1956	<i>Dürbün, Salt İnsana Yöneliş</i>
1964	<i>Sancho'nun Sabah Yürüyüşü</i>
1965	<i>Rahatlıkla</i>
1968	<i>Piliç Makinesi</i>
1971	<i>Yaprak Ne Canlı Yeşil</i>
1979	<i>Yalıda Sabah</i>
1980	<i>Şeytan Tüyü</i>
1983	<i>Küçük Harfli Mutluluklar, Karşılıklı</i>

Yazarın tarih belirtmediği üç hikâyesi bulunmaktadır. Bunlar:

Ases

Allegro Ma Non Troppo

Gülerek Ölmek

1.2.2. Tiyatroları

Haldun Taner'in, klasik ve epik olmak üzere toplam on iki oyunu bulunmaktadır.

1.2.2.1. Dramatik Oyunlar

- a. *Günün Adamı (1949)*
- b. *Dışardakiler (1957)*
- c. *Ve Değirmen Dönerdi (1958)*
- d. *Fazilet Eczanesi (1960)*
- e. *Lütfen Dokunmayın (1961)*
- f. *Huzur Çıkmazı (1962)*

1.2.2.2. Epik Oyunları

- a. *Keşanlı Ali Destanı (1964)*
- b. *Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım (1964)*
- c. *Eşeğin Gölgesi (1965)*
- d. *Zilli Zarife (1966)*
- e. *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (1969)*
- f. *Ayıışığında Şamata (1977)*

1.2.3. Kabare Oyunları

- a. *Vatan Kurtaran Şaban (1967)*
- b. *Bu Şehr-i İstanbul (1968)*
- c. *Astronot Niyazi (1970)*
- d. *Ha Bu Diyar (1971)*
- e. *Dün Bugün (1972)*
- f. *Aşk-ü Sevda (1973)*
- g. *Dev Aynası (1973)*

- h. *Yâr Bana Bir Eğlence* (1973)
- i. *Haneler* (1974)
- j. *Çıktık Açık Alınla* (1977)
- k. *Yalan Dünya* (1977)
- l. *Hayırdır İnşallah* (1979)
- m. *Kapılar* (1980)

1.2.4. Fıkralar-Makaleler

- a. *Devekuşuna Mektuplar I*
- b. *Devekuşuna Mektuplar II*
- c. *Hak Dostum Diye Başlayalım Söze*
- d. *Oyma Akıl Koyma Akıl*
- e. *Çok Güzelsin Gitme Dur*
- f. *İki Kalas Bir Heves*
- g. *Seyit Gazi'deki Ateş.*

1.2.5. Gezi Notları

- a. *Düşsem Yollara Yollara-I*
- b. *Düşsem Yollara Yollara-II*
- c. *Alman Çeşmesi (Berlin Mektupları)*

1.2.6. Yazı Dizileri

- a. *Ramazan Sohbetleri*
- b. *Murat Efendi Adında Bir Osmanlı*
- c. *Çocuklara Mitoloji*
- d. *Direkçilerarası*
- e. *Bir Dostluğun Öyküsü (Türkiye-Almanya)*
- f. *Viyana'nın Atlattığı Vartalar*
- g. *Cahide Sonku.*
- h. *Perşembenin Gelişi*
- i. *Can Enişte*

1.2.7. Çevirileri

- a. *Buridice*
- b. *On Yedinci Yüzyıl Türk Halıları*
- c. *Kızgın Damın Üstündeki Kedi*
- d. *Anastasia Tiyatro Terimleri Sözlüğü*

1.2.8. Radyo Şekçleri

- a. *Bir Münzevi ve 8 Şekç*
- b. *Becthoven*
- c. *Dinleyici İstekleri*
- d. *Hasanoğlu Hüseyin Berlin'de*
- e. *Timsah*
- f. *Bir Miras Takşimi*
- g. *Yılbaşı Programı*

1.2.9. Senaryoları

- a. *Senin İçin*
- b. *Tuş*
- c. *Bir Kaçak*
- d. *Keşanlı Ali Destanı*
- e. *Dağları Delen Ferhad*

1.2.10. TV ve Radyo Dizileri

- a. *Hoş Seda (4 Bölüm, TV)*
- b. *Eski Türk Tiyatrosu (4 bölüm, TV)*
- c. *Fıkra Nasıl Anlatılmaz (TV)*
- d. *Bak Ne Suret Gösterir*
- e. *Seyreyle İbret Perdesi*
- f. *Ramazan Sohbetleri (30 bölüm, Radyo)*

1.2.11. Araştırmaları

- a. *Hebbel'in Tiyatro Görüřü*
- b. *Madam Bowary ve Efi Briest*
- c. *Mizancı Murat Bey'in Romancılığı.*